

MODA SÜRECİ BAĞLAMINDA GELİN BAŞLIĞI TANZİMLERİNDE ESTETİK DEĞERLER VE TASARIM ÖZELLİKLERİNDEKİ DEĞİŞİM¹ (Giresun İli Şebinkarahisar Örneği)

Fatma KOÇ²

Leyla KAYA DURMAZ³

Öz

Tüm insanların yaşamı, doğum, evlenme, ölüm olarak sıralanabilecek üç önemli dönüm noktası etrafında gelişir ve biçimini de ait oldukları toplumdan alır. Evlenme, hem kız hem de erkek açısından yeni bir hayata geçiş dönüm noktası olarak kabul görmüştür. Söz konusu bu olayın içerisinde giyim ve kuşamlarına ilişkin değerler özellikle kadınlar için ayrı bir önem taşır. Düğün günü gelinin özenle hazırlanarak toplumun en güzeli olması ve ayırt ediciliğinin ön plana çıkartılması durumu pek çok toplumda benzerlik gösterir. Özellikle gelin toplumdaki diğer bireylerden başlık biçiminin abartılı bir biçimde şekillendirilip süslenmesi ile ön plana çıkartılır. Evlenme adetleri ile düğün törenlerinde giyilecek giysiler geçmişte her toplumun kendi gelenekleri ile biçimlendirilmiş özelliklerini yansıtırken günümüzde tüm toplumlarda moda etkenine bağlı olarak birbirine benzerlik gösteren tasarımlar kullanılmaktadır. İnsan yaşamının en özel günü olan düğün törenlerinin her aşamasında modern yaşamın getirdiği değişimler ile birlikte moda etkeni ile birlikte giysilerdeki değişimlerin yanı sıra, gelin başı süslemelerinde kullanılan duvakların ve baş süslemelerinin tasarım, biçimlendirme ve estetik nitelikler açısından farklılık göstermesi kaçınılmazdır.

Bu çalışmada; Giresun ili Şebinkarahisar ilçesinde, 1940-2005 yılları arasında batı moda trendleri göz önünde bulundurularak kullanılan gelinliklerin gelin başı süslemeleri moda bağlamında kronolojik olarak analiz edilerek kayıt altına alınması ve belgelendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmacılar tarafından bölgede yapılan saha araştırmaları sonucunda gelinlik ve baş süslemelerine ilişkin görsel dokümanlar araştırılmış, kaynak kişilerle görüşmeler yapılmış, ilgili yazılı kaynak ve elde edilen veriler sonucunda moda etkenine bağlı olarak yörede kullanılan gelin başlıklarının özellikleri karşılaştırılmalı olarak analiz edilmiştir. Çalışma, 1940-2005 yılları arasında Anadolu'nun küçük bir ilçesinde yaşayan kadınların moda trendlerini kültürel değerleri ile birleştirilerek ne şekilde kullandığının belgelendirilmesi daha sonraki kuşaklara aktarılması, açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gelin başı, gelinlik, düğün, aksesuar, Şebinkarahisar

CHANGE IN AESTHETIC VALUES AND DESIGN FEATURES AT THE BRIDAL HEAD ARRANGEMENTS IN THE CONTEXT OF FASHION PROCESS (Example of Giresun province Şebinkarahisar district)

Abstract

The life of all people evolves around three important turning points that can be classified as birth, marriage, death, and takes its form from the society to which it belongs. Marriage has been accepted as a turning point for a new life passion in terms of both boys and girls. In this regard, clothing has a different kind of values for women. On the day of the wedding, careful preparation of the bride and the fact that the society's the most beautiful women and foreground of distinguishing is similar in many societies. Especially, bring bride to forefront with steeply shaped and decorating hair and headwear style. Marriages and wedding ceremonies to be worn in the past reflect the characteristics of each society formed with their own traditions, but today, similar

¹ Bu araştırmanın bir bölümü, 10-13 Nisan 2018 tarihinde Paris'te Düzenlenen "II. Uluslararası Moda-Sanat-Tasarım (INFAD) Kongresinde" sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Prof.Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, Moda Tasarımı Bölümü, fatmaturankoc@gmail.com

³ Öğr.Gör. Giresun Üniversitesi Şebinkarahisar Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Moda Tasarımı Bölümü, kylyl@hotmail.com

designs are used in all societies, depending on the fashion factor. Although cultural values of societies are similar, they have influenced the differentiation of the form and use of clothing.

Wedding ceremonies, which are the most special day of human life, differ in terms of design, formal structure and aesthetic qualities of the veils and head decorating used at the bridal ornamentations as well as the changes brought about by modern life and the effects of fashion and the changes in clothes is inevitable.

In this study; It was aimed to record and document values of the bridal head decorations in chronological analysis in the context of fashion in the wedding dresses used in the district of Şebinkarahisar in Giresun province in 1940-2005 years considering the western fashion trends. As a result of the field surveys conducted by the researchers, visual documents related to wedding dresses and head decorations were searched, interviews were made with the source persons, and the examinations of the bridal head decorations used in the region depending on the factor of fashion as a result of the related written source and obtained data were analyzed comparatively. The study is important in terms of women who is living in a small town of Anatolia between 1940 and 2005 years, documenting how fashion trends are combined with their cultural values and transfer to next generations.

Keywords: Bridal head, wedding dress, wedding, accessory, Şebinkarahisar

1. GİRİŞ

Evlenme, iki kişinin ortak bir yaşam için hayatlarını birleştirerek aile kurma yolunda attıkları ilk adım olması sebebiyle bütün toplumların çok önem verdiği bir unsurdur. Türk toplumunda da aile kurumu dini ve resmi olarak çok önemli bir yere sahiptir. Evlenme asırlar boyu çeşitli kutlamalarla gerçekleşerek bir tören durumunda gerçekleşmektedir. Evlilik töreni; yeni bir aile kurma, mutlu geçecek bir gün olması ve gelin ve damadın törene gelenler tarafından ayırt edilmesi gibi, birçok nedenlerin bir araya gelmesiyle, evlenecek kişilerin en güzel ve gösterişli giysiler giymeye çalışması, her dönemde görülmüştür. Bu özel giysiler zamanla kültürler göre farklı özellikler kazanmış ve giyside kullanılan, renkler, kumaşlar, aksesuarlar farklı anlamları içermiştir.

Geleneksel kıyafetlerimiz arasında yer alan düğünlerde gelinlerin giydiği zengin ve değişik özellik gösteren gelinliklerin, Türk Giyimin de önemli bir yeri vardır. Çağlar boyunca insanlar yaşamlarının özel günü olan evlilik törenlerinde özel giysiler giymiştir. Kadınların düğün törenlerinde giymiş olduğu bu giysiler gelinlik olarak adlandırılmıştır (Gümüş, 1996: 82).

Türk kültüründe kullanılan gelinlikler incelendiğinde, geleneksel giyim kuşamın bölgesel özellikleri ile şekillendiği ve günlük kullanılan giysilerin doğrultusunda geliştirildiği görülmektedir. Gelin elbiselerinin özel bir modası olmamış fakat dönemin modasına göre pahalı ve değerli kumaşlardan dikilmiştir. Osmanlı saray gelinleri hanedan rengi olan kırmızıyı gelinliklerde tercih etmiş, halk içinde ise farklı renkte gelinliklere de rastlanmıştır (Koç ve dğ., 2015: 96). Osmanlı dönemi giyim kuşamı ile ilgili yazılı kaynaklar ve İstanbul Topkapı müzesinde bulunan örnekler, Osmanlı Dönemi giyimleri arasında gelinliklerin çok çeşitli örneklerinin bulunduğunu ortaya koymaktadır (Bulmuş ve dğ., 2013: 22). 19.yy. başlarında bindallı entariler, Anadolu'nun bütün yörelerinde gelinler tarafından giyilmiştir (Özel, 1992: 16). Koç ve Koca'nın (2016: 765) yapmış olduğu çalışmada Batı merkezli modanın iletişim ağlarının genişlemesi ile tüm Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kitlelere kısa sürede ulaşma olanağı sağlamış ve bu durumdan ilk etkilenenler arasında gelenekli halk giysilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum bir kadının en özel gününde giymiş olduğu giysilerinin de değişiminde etkili olmuştur.

1870'lerden sonra batılılaşmanın etkisiyle açık renk gelinlikler kendini göstermiştir. Türk kültüründe ilk beyaz gelinliği 1898'de Kemalettin Paşa ile evlenen II. Abdülhamit'in kızı Naime Sultan giymiştir. Sarayda batı etkisi ile gitgide yaygınlaşan gelinlerin zevkine göre şekillenen gelinlikler, başta sultanlar olmak üzere halk tarafından da benimsenmiş ve günümüze kadar gelen beyaz gelinlik modasının temellerini atmıştır (Koç ve dğr., 2015: 99). Beyaz rengin bu kadar beğeni ve kabul görme nedeni, asaleti temizliği ve saflığı temsil etmesinin yanında zenginliği ve bolluğu da ifade etmesine inanılmasıdır (Önder, 2017: 27).

Türk toplumunun geleneksel yaşam kuralları gereği, genç-bekar kızlar gösterişli ve süslü giysiler giymezler fakat evlilikle birlikte ilk gösterişli elbisesi olan gelinliği olabildiğince özenle seçerlerdi. Gelinleri diğer kadınlardan farklı kılan, gelinliğin yanı sıra, gelinliği tamamlayıcı, gelin başı, duvağı ve aksesuarlarıdır. Evlilik törenleri, ait olduğu toplumun kültürel özelliklerini yansıtmaktadır. Gelinliklerde meydana gelen değişimlerden sonra en önemli unsur olan başlıkların değişimi gerçekleşmiştir. Geleneksel gelinliklerde kullanılan baş süslemelerinde beyaz duvak kullanımı “gelenekselden modern giyim tarzına” atılan ilk adım olarak değerlendirilmektedir. Her ne kadar gelinlikler ve kullanılan aksesuarlar değişmiş olsa da değişmeyen tek şey kırmızı duvak olmuştur.

Evlilik töreni için gelinin giydiği özel bir giysiden Dede Korkut Hikayeleri'nde de bahsedilmekte ve 'al duvak', gelinin yüzünü örttüğü bir örtü olarak hikayelerden anlaşılmaktadır. Hikayelerde kadın eşine 'al duvağımın sahibi' diye seslenmektedir. Hikayelerden kırmızı renginin Türkler için önemli olduğu anlaşılmaktadır (Yalsızuçanlar, 2009: 204). Türklerin İslamiyet'i kabul etmesi ile birlikte duvağa, gelinin mahremden korunması anlamını da yüklenmiştir (Aydemir, 2013: 623). Duvak kültürümüzde o kadar önemlidir ki evlenme çağında ölen kızın tabutunun üzerine duvak konulabilmektedir (Özbey, 2014: 20). 19.yy.da gelinliklerde ki değişimle beraber kırmızı duvak kullanımı anlamını ve değerini yitirmiş gibi görünse de hala modern beyaz gelinliklerde beyaz duvak üzerine kırmızı şal örtülmesi geleneği devam etmektedir.

Gelinlerde baş süslemesi olarak kullanılan duvakla birlikte, önemli anlam yüklenen bir diğer süsleme gelin telidir. Gelinin başından, dizin aşağısına veya yere kadar uzanan 1-2 milimetre eninde ince uzun gümüş tellerdir. Evlenme çağındaki kızlar gelinin başındaki gelin telinden alınca yakın zamanda onların da evleneceği, kısmetlerinin açılacağı gibi inanışlar bulunmaktadır (Aydemir, 2013: 645). “Telli duvaklı gelin olmak” sözünün de kültürümüzde hala kullanılmaya devam etmesi, gelin telinin, gelinliğin bütünlüğünü oluşturan önemli bir unsur olarak görüldüğünü göstermektedir (Özbey, 2014: 151). 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde artık gelin telinin başa takılması modası bitmiş ve gelin teli gelin buketlerinde kullanılmaya başlanmıştır (Özbey, 2014: 27).

Geleneksel yaşamda kadın her zaman farklı şekillerde başlık kullanmasına rağmen, gelin olurken kullanılan başlık bir genç kızın ömründe kullandığı en güzel ve anlamlı başlık olmaktadır. Gelini diğer insanlardan ayırır ve sadece bir kez kullanılmaktadır. Gelenekler doğrultusunda kullanılan malzemeler değişmiş fakat gelinin en özel ve en gösterişli olması için her zaman büyük çaba sarf edilmiştir.

Tarihsel süreçte coğrafi konum, göçler, ticari ilişkiler, keşifler, vb. nedenlerle medeniyetler arasında etkileşimler olmuş, Doğusuyla Batısıyla tüm medeniyetler sanatsal ve kültürel birikimlerini giysiler aracılığıyla da birbirlerine aktarmışlardır. Genellikle ekonomik bir kavram olarak gündeme gelen küreselleşme kavramının, kültürel alana etkileri bakımından oldukça önemli sonuçları bulunmaktadır. Küreselleşmenin kültürel alana etkilerini inceleyen Waters'e göre; "Kültürel alandaki küreselleşmenin boyutu ekonomik ve siyasi alanda yaşamdan daha büyüktür (Tomlison, 2004: 39).

Kültür alanına, küreselleşmenin yarattığı yeni duruma adapte olmaya çalışan bireylerin üzerinde modanın etkisi gün geçtikçe artmaktadır. Kişilerin gereksinimleri ve beğenileri yönlendirerek yeni gündemler oluşturan moda ve yaşanan kültürel dönüşüm tüm Dünya'ya aynı anda yansıtılan modern giyim tarzının hızla benimsenmesini sağlamaktadır. Günümüzde dikkat çeken bir olgu olan moda, daha çok giyinme ile özdeşleştirilmekte ve toplumsal veya bireysel kimlik algılarını belirleyen bir yapı olarak algılanmaktadır. Kültürel değerlerin ve farklılıkların şekillendirdiği giysileri ve süslemeleri, artık modernlik kavramı bağlamında modanın değerleri şekillendirmektedir. Böylece tarzlarını uzun süre koruyan geleneksel giysiler, yerlerini moda döngüsü ile sık biçim değiştiren modern giysilere bırakmıştır (Şenol, 2014: 12).

Batı modasının yaygınlaşmasıyla birlikte geleneksel giyimlerle birlikte gelinlikler ve buna bağlı olarak da gelin başı süslemelerinde kullanılan duvaklar ve baş süslemeleri büyük değişiklikler göstermiştir. **Bu çalışmada;** Anadolu'nun küçük bir ilçesi olan Şebinkarahisar'da yaşayan kadınların en özel günlerinde "düğünlerinde" giydikleri gelinliklerini tamamlayan en önemli ve dikkat çekici unsur olan "gelin başı süslemeleri" bu araştırmanın konusunu oluşturmuştur. Moda etkenine bağlı olarak tarihsel süreç içinde gelin başı süslemelerinin tasarım özellikleri, biçimsel yapısı ve estetik özellikleri kronolojik olarak analiz edilmiş ve belgelendirilmiştir. Söz konusu gelin başları kaynak kişiler, yazılı kaynaklar ve araştırmacılar tarafından derlenen bilgi ve belgeler ışığında; değişim süreci ve özellikleri göz önünde bulundurularak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmacılar tarafından bölgede yapılan saha araştırmaları sonucunda gelinlik ve baş tanzimlerine ilişkin görsel dokümanlar araştırılmış, kaynak kişilerle görüşmeler yapılmış, ilgili yazılı kaynak ve elde edilen veriler sonucunda moda etkenine bağlı olarak yörede kullanılan gelin başlıklarının özellikleri karşılaştırılmalı olarak analiz edilmiştir. Çalışma, 1940-2005 yılları arasında Anadolu'nun küçük bir ilçesinde yaşayan kadınların moda trendlerini kültürel değerleri ile birleştirilerek ne şekilde kullandığının belgelendirilmesi daha sonraki kuşaklara aktarılması, açısından önem taşımaktadır.

Tarihi İpek Yolu üzerinde bulunan ve "Tarihi Kentler Birliği" üyesi olan Giresun Şebinkarahisar, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü'nde yer alan Giresun'un bir ilçesidir. Giresun ili 1920 yılına kadar Trabzon iline bağlı kalmış, 1923 tarihinde çıkan bir yasa ile Türkiye'de bulunan livaların il yapılmasına karar verilmiş, bu karar neticesinde o günlerde liva (sancak) olan Şebinkarahisar da il yapılmıştır. 10 yıl süre ile il durumunu muhafaza eden Şebinkarahisar, illerin yeniden düzenlenmesi çalışmaları çerçevesinde 2197 Sayılı Kanunla 1933 yılında ilçe haline getirilmiştir (Özdemir, 1982: 17).

Tarihi itibariyle bulunduğu coğrafyada önemli bir merkez olarak konumlanmış ve vilayetlik yapmış olan Şebinkarahisar, tarihinde birçok önemli mesleki becerilere, kültürel objelere, folklorik değerlere ev sahipliği yapmış önemli bir merkezdir. Hititlilerden, İskitlilere, Kaşgarlılardan, Pontuslulara, Romalılardan, Selçukluya, Osmanlıya ve günümüze kadar birçok farklı devleti barındırmış; Hristiyanlıktan, Yahudiliğe ve İslam'a kadar değişik dinlerle yaşamış; birçok dile ve lehçeye ev sahipliği yapmış bir yerleşim yeri olarak arka planında birçok değeri barındırmıştır (Anonim, 2011: 8). Cumhuriyetin ilk nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılında, vilayetin merkez ilçesi durumundaki Şebinkarahisar'ın köyleri ile birlikte nüfusu 18.533 iken, 1997'deki sayımda bu sayı 43.904'e yükselmiştir. Günümüzde Şebinkarahisar'ın nüfusu 11.000 civarındadır. Giresun merkeze veya Sivas merkeze ulaşımı zor bir mevkide olan ilçenin Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yönünü modernleşmeye doğru çevirdiği bilinmektedir. Bu araştırma Türk modernleşmesinin Şehir merkezinden uzak bir ilçede kadınların hayatlarının en önemli döneminde kullandıkları giysilerine ne şekilde yansıtıldığı üzerine yoğunlaşmıştır.

2. YÖNTEM

Giresun ili Şebinkarahisar ilçesinde yaşayan kadınların 1940-2005 yılları arasında kullanmış oldukları gelin başlıklarını moda trendleri ile birleştirerek, kültürel değerleri ile ne şekilde kullandıklarının belirlenmesinin amaçlandığı bu betimsel araştırmada, öncelikle konu ile ilgili literatür taranmıştır. Çalışma 2016 ve 2017 yılı içinde araştırmacılar tarafından yörede yapılan gözlem, inceleme ve görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar tarafından yörede yapılan saha araştırması sonucunda düğün giysilerine ilişkin konuyla ilgili kaynak kişiler ile görüşmeler yapılmış, baş tanzimleri ile ilgili fotoğraflar derlenmiştir. Elde edilen fotoğraflar araştırmacılar tarafından kronolojik olarak döküm tablolarına aktarılmış, gelin başlıklarının tanzim biçimleri; tasarım özellikleri, biçimsel yapıları ve estetik değerleri açısından döküm tabloları hazırlanarak tanımlanmış, ilgili literatür ve konuya ilişkin kaynak kişilerin vermiş olduğu bilgiler ile desteklenerek analiz edilmiştir. Çalışmada batı formu ile biçimlendirilmiş gelin başlıkları araştırma kapsamına alınmıştır. Yörenin geleneksel özellikleri ile biçimlendirilmiş gelinlik ve gelin başlıkları kapsam dışı bırakılmıştır.

3. BULGULAR

İnsan yaşamının bir gerçeği olan evlilik, doğum ve ölüm arasında yaşanan en önemli evredir. Belirli bir yaşa gelen, maddi yükümlülüğü kaldırabilecek ve kendini hazır hisseden her gencin evlilik yapması yaşamın doğal bir sürecidir. Şüphesiz bu süreç, içinde yaşanan toplumun kültür ve kurallarına göre şekillenir ve değişiklikler gösterir. Evlilik törenleri de toplumun bağlı bulunduğu kültürel yapı ile birçok kurala ve adete sahiptir. Erkek ve kadın için ayrı ayrı önemi ve hazırlanma süreci olan evlilik törenlerinde giyilen giysiler ve kullanılan aksesuarlar, süslemeler de büyük önem arz etmektedir. Araştırma kapsamında alınan 26 adet gelin başı tanzimi kronolojik olarak tablolara aktarılmış ve dönemin, sosyal, kültürel ve ekonomik olayları moda trendleri doğrultusunda Şebinkarahisar ilçesinin kültürel alt yapısı bağlamında analiz edilerek yorumlanmıştır.

Tablo 1. 1940-1950 yılları arasında gelin başı tanzimlerindeki tasarım, biçimsel yapı ve estetik özellikleri

Görseller					
Yıllar (1940-1950)		1940 (Fotoğraf 1)	1942 (Fotoğraf 2)	1945 (Fotoğraf 3)	1949 (Fotoğraf 4)
Malzeme/Kumaş		Organze	Kum boncuk	İpek şifon - Saten Gelin teli	Saten kumaş Gelin teli
Renk		Koyu bej gelinlik kırık beyaz saç çiçeği	Krem gelinlik ve beyaz boncuklar	Beyaz gelinlik Beyaz duvak, gümüş gelin teli	Beyaz gelinlik Gümüş gelin teli
Tasarım	Saç Formu	Saç dalgalı biçimlendirilmiş, soldan sağa doğru toplanarak omuza doğru serbest bırakılmış	Başın arkasında yüksek topuz (gelin topuzu), başın iki tarafında serbest bırakılmış perçem	Saç geriye doğru taranarak omuzlara doğru serbest bırakılmıştır	Saç geriye doğru toplanmıştır
	Baş Tanzimi	Sağ tarafa organzeden hazırlanmış çiçek takılmış	Topuzun çevresine boncuklar ile yapılmış çiçek tanzim edilmiştir	Başın üstüne satenden hazırlanmış küçük çiçekler ile hazırlanmış üst kısmı yüksek kenarlara doğru incelen taç simetrik yerleştirilmiş, tacın arkasına bele kadar uzanan kısa bir duvak takılmış, tacın sağ ucuna ince gelin teli takılmıştır	Başın üstüne satenden büyük çiçekler ile hazırlanmış üst kısmı yüksek kenarlara doğru incelen taç simetrik yerleştirilmiş, tacın her iki kenarına oldukça kalın hazırlanan gelin teli takılmıştır.
	Duvak	Duvak kullanılmamış	Duvak kullanılmamış	Tacın arkasından bele kadar uzunlukta beyaz şifondan, tek kat duvak takılmıştır. Duvakta süsleme bulunmamaktadır	Duvak kullanılmamış
Kaynak Kişi		Azize Başaran aile albümü			

Tablo 1 incelendiğinde, 1940-1950 yılları arasında gelinin düğün günü giydiği gelinliklerin farklı renklerden hazırlandığı ve abartısız, oldukça sade modeller tercih edildiği gözlenmiştir. Baş tanzimlerinde genellikle duvak kullanmadan oluşturulduğu belirlenmiş (fotoğraf 1-2-4) farklı malzemeler kullanılarak oluşturulan çiçek temalı aksesuarlar başın muhtelif bölgelerine yerleştirilerek estetik değeri yüksek zarif bir görünümün oluşturulması sağlamıştır. Gelinlerin saçlarının doğal renklerde olduğu ve mümkün oldukça abartıdan uzak zarif topuzlar yaparak veya doğal bir şekilde bırakılarak düzenlendiği belirlenmiştir. Farklı kumaşlar kullanılarak çeşitli tekniklerle biçimlendirilerek oluşturulan çiçeklerin birleştirilmesi ile oluşturulan zarif

taçlar baş üzerine yerleştirilerek gelinin görünürlüğüne ön plana çıkartılması sağlanmıştır. Türk kültürünün önemli bir özelliği olan gelin telleri bu yıllarda gelinliklerin baş tanzimlerinde kullanılmıştır. Özellikle gelin tacı kullanılarak hazırlanan başlıklarda kullanılan gelin telleri farklı kalınlıklarda asimetrik veya simetrik olacak şekilde başa yerleştirilmiştir. 1945-1950 yılları arasında incelenen gelin başı süslemeleri benzerlik göstermektedir. Bu yıllarda sıklıkla kullanılmayan ve taçların arkasından uzatılan tül veya şifondan oluşturulan duvaklar bele kadar veya omuz üzerine düşecek şekilde kısa ve üzerinde süsleme özellikleri olmayacak şekilde tasarlanmıştır.

1940-1950 yılları arasında Şebinkarahisar’da gelinler tarafından kullanılan gelinliklerin batı modası trendlerini ön plana çıkartacak özellikleri yansıttığı ancak gelin teli gibi kültürel özellikleri de yansıttığı gözlenmiştir. Savaşın etkilerinin gelinlik ve gelin başlıklarındaki abartısız ve tercih edildiği gözlemlenmiştir. Özbey’in (2014: 67) gelinliklerin değişimi ile ilgili yapmış olduğu araştırmasında “1945 yılına kadar devam eden İkinci Dünya Savaşı, her alanda olduğu gibi modayı da etkilemiştir. Ekonomik, sosyal ve psikolojik huzursuzluklar moda içinde de kısıtlama olarak yansımıştır. Gelinliklerde sadeliğe sebep olan bu durumlar, gelin başı süslemelerinin daha gösterişli yapılmasına, geline ve gelinliğe biçimsel ve estetik olarak hareket getirmesine sebep olmuştur. Genellikle bu dönemde kırsal bölgelerde devam eden geleneksel gelinlik tercihleri de kullanılmıştır” şeklindeki ifadesi bu durumu desteklemektedir.

Tablo 2. 1950-1970 yılları arasında gelin başı tanzimlerindeki tasarım, biçimsel yapı ve estetik özellikleri

Görseller						
Yıllar (1950-1970)		1952 (Fotoğraf 5)	1956 (Fotoğraf 6)	1960 (Fotoğraf 7)	1963 (Fotoğraf 8)	1968 (Fotoğraf 9)
Malzeme/Kumaş		Baş süslemesi kullanılmamış	İpek şifon Saten	İpek şifon Saten	Tül Saten	Tül Saten
Renk		Beyaz gelinlik Baş süslemesi kullanılmamış	Beyaz gelinlik ve beyaz duvak	Beyaz gelinlik ve beyaz duvak	Beyaz gelinlik ve beyaz duvak	Beyaz gelinlik ve beyaz duvak
Tasarım	Saç Formu	Saç dalgalı biçimlendirilmiş, soldan sağa doğru toplanarak omuza doğru serbest	Saç dalgalı biçimlendirilmiş, sağdan sola doğru toplanarak boyun hizasında	Saç dalgalı biçimlendirilmiş, sağdan sola doğru toplanarak göğüs hizasında serbest bırakılmış	Saç dalgalı biçimlendirilmiş, sağdan sola doğru toplanarak omuz hizasında serbest bırakılmış	Saç dalgalı biçimlendirilmiş, sağdan sola doğru toplanarak boyun hizasında

		bırakılmış	serbest bırakılmış		serbest bırakılmış	
	Baş Tanzimi	Baş süslemesi kullanılmamış	Başın üstüne satenden hazırlanmış büyük çiçekli taç simetrik yerleştirilmiş, tacın arkasına omuza kadar uzanan kısa bir duvak takılmış	Başın üstüne satenden hazırlanmış çiçekli taç simetrik yerleştirilmiş. Tacın üst kısmında bir büyük çiçek kenarlarına doğru küçük çiçekler bulunmaktadır. Tacın sol kenarından satenden hazırlanmış örgü şeklinde sarkıtlar göğüs hizasındadır.	Başın üstüne satenden küçük çiçekler ile hazırlanmış üst kısmı yüksek kenarlara doğru incelen taç simetrik yerleştirilmiş, tacın arkasına dize kadar uzanan duvak takılmış, satenden hazırlanmış çiçekler tacın sağ ve sol ucuna sarkıtlar şeklinde serbest bırakılmış ve göğüs hizasındadır.	Başın üstüne satenden küçük çiçekler ile hazırlanmış taç simetrik yerleştirilmiş, tacın arkasına bele kadar uzanan duvak takılmış, satenden hazırlanmış çiçekler tacın sağ ucuna sarkıt şeklinde serbest bırakılmış ve diz hizasındadır.
	Duvak	Duvak kullanılmamış	Tacın hemen altından omuza kadar uzunlukta bir kat şifondan kabarık duvak takılmıştır. Duvakta süsleme bulunmamaktadır	Tacın arkasından kalçaya kadar uzunlukta beyaz şifondan, bir kat duvak takılmıştır. Duvakta süsleme bulunmamaktadır	Tacın arkasından dize kadar uzunlukta beyaz tül, iki kat kabarık duvak takılmıştır. Duvakta süsleme bulunmamaktadır	Tacın arkasından bele kadar uzunlukta beyaz tül, bir kat duvak takılmıştır. Duvakta süsleme bulunmamaktadır
Kaynak Kişi		Azize Başaran aile albümü	Sevim Aydınli aile albümü		Azize Başaran aile albümü	

Tablo 2 incelendiğinde, 1950-1970 yılları arasında gelinin düğün günü giydiği gelinliklerin beyaz renk hazırlandığı ve abartısız, oldukça sade modeller tercih edildiği gözlemlenmiştir. Baş tanzimlerinde genellikle duvak kullanıldığı belirlenmiş (fotoğraf 6-7-8-9) farklı malzemeler kullanılarak oluşturulan çiçek temalı aksesuarlar başın muhtelif bölgelerine yerleştirilerek ve bazı baş süslemelerinde (fotoğraf 7-8-9) taca bağlı çiçek sarkıtları ile estetik bir görünüm sağlanmıştır. Gelinlerin saçlarının doğal renklerde olduğu ve mümkün oldukça abartıdan uzak doğal bir şekilde bırakılarak düzenlendiği belirlenmiştir. Farklı kumaşlar kullanılarak çeşitli tekniklerle biçimlendirilerek oluşturulan çiçeklerin birleştirilmesi ile oluşturulan zarif taçlar baş üzerine yerleştirilerek gelinin görünürlüğünün ön plana çıkartılması sağlanmıştır. Yapma çiçeklerden oluşturulan taç ve taca tutturulan genellikle iki kat tül, dize kadar uzanan ve boyunun isteğe göre değiştiği gözlemlenen duvaklar kullanılmıştır. Duvaklarda herhangi bir süsleme özelliği bulunmadığı gözlemlenmiştir. Daha önceki dönemde gelin başı süslemelerinde kullanılan gelin telinin 1950-1970 yıllarında kullanılmadığı, gelin telinin artık el çiçeğinde kullanıldığı gözlemlenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyada olduğu gibi Türkiye’de de rahatlama yaşanmıştır. Kadın dergilerinin yaygınlaşması ve 1953 yılında ilk yerel televizyon kanalı ile kısıtlı da olsa seyirciye ulaşılması batı modasının takibinde kadınlara kolaylık sağlamıştır. Koca ve Koç’un (2010) “güzellik yarışmaları” ile ilgili yaptıkları araştırmada, “1950-1970 yılları arasında kısıtlı olan kitle iletişim araçları yanında Türkiye’de düzenlenen güzellik yarışmaları da dönemin modasını yansıtmış ve batı modasının halk tarafından kabul edilmesinde etkili olmuştur” şeklindeki ifadeleri de Şebinkarahisar’da kullanılan gelinliklerde ve gelin başı süslemelerinde de batı modasının etkilerinin gözlenmesinin sebepleri olduğu düşünülmektedir.

Tablo 3. 1970-1980 yılları arasında gelin başı tanzimlerindeki tasarım, biçimsel yapı ve estetik özellikleri

Görseller						
Yıllar (1970-1980)		1970 (Fotoğraf 10)	1972 (Fotoğraf 11)	1974 (Fotoğraf 12)	1975 (Fotoğraf 13)	1979 (Fotoğraf 14)
Malzeme/Kumaş		Tül Sutaşı	Tül Saten	Tül Saten	Tül Saten	Şifon Saten
Renk		Beyaz gelinlik ve beyaz duvak	Beyaz gelinlik ve beyaz duvak	Beyaz gelinlik ve beyaz duvak	Beyaz gelinlik ve beyaz duvak	Krem gelinlik ve krem duvak
Tasarım	Saç Formu	Saç dalgalı biçimlendirilmiş, soldan sağa doğru taranarak fön ile şekillendirilmiştir	Saçlar geriye doğru taranmış ve serbest bırakılmıştır	Saç dalgalı biçimlendirilmiş ve geriye taranarak serbest bırakılmıştır	Başın arkasında topuz sağa doğru biçimlendirilmiştir (gelin topuzu), alnın sol tarafında kısa perçem	Saçlar sağa ve sola doğru ortadan ayrılarak taranmış ve dalgalı biçimlendirilen saçlar omuzlara doğru serbest bırakılmıştır.
	Baş Tanzimi	Başın üstüne iki kat tül den simetrik yerleştirilmiş duvak takılmış	Başın üstüne satenden hazırlanmış büyük çiçekli taç simetrik yerleştirilmiş, tacın arkasına dize kadar uzanan uzun bir duvak takılmış	Başın üstüne satenden hazırlanmış büyük çiçekli taç simetrik yerleştirilmiş, tacın arkasına kalçaya kadar uzanan uzun bir duvak takılmış	Başın sağ tarafına satenden hazırlanmış iki adet büyük gül yerleştirilmiş ve ince dallar şeklinde yapma çiçek telleri ile zenginleştirilmiştir.	Başın üstüne satenden hazırlanmış büyük üç adet gülle hazırlanmış taç simetrik yerleştirilmiş, tacın arkasına kalçaya kadar uzanan uzun bir şifon duvak takılmış

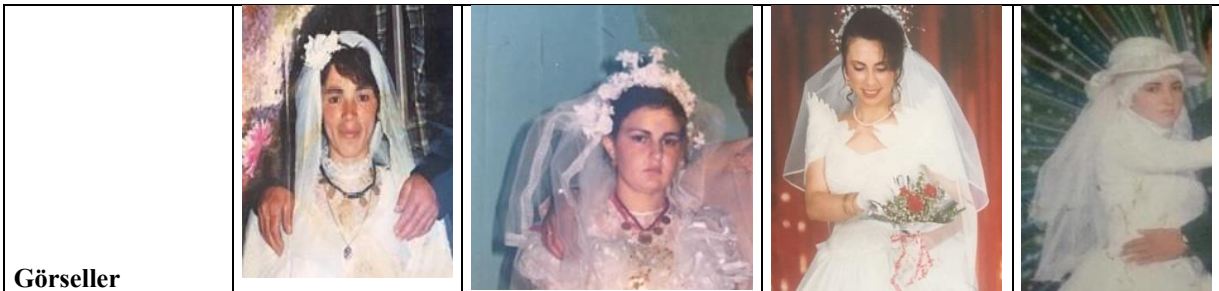
	Duvak	Başın üzerine iki kat tül den hazırlanmış bele kadar uzunlukta duvak tutturulmuştur. Duvak kenarında sutaşı bulunmaktadır.	Tacın arkasından dize kadar uzunlukta beyaz tül den, iki kat duvak takılmıştır. Üstteki duvak boyu sırta, alttaki duvak boyu diz hizasında bitmektedir. Duvakta süsleme bulunmamaktadır	Tacın arkasından iki kat tül duvak tutturulmuştur. İlk kat diz hizasında bitmektedir, diğer kat ise kalça hizasında bitmektedir. Duvakta süsleme bulunmamaktadır	Başın sağ tarafına yerleştirilmiş güllerin arkasından iki kat tül duvak tutturulmuştur. İlk kat diz hizasında diğer kat ise omuza kadar uzunlukta dır. Duvakta süsleme bulunmamaktadır	Tacın arkasından bir kat şifon duvak tutturulmuştur. Duvak kalçaya kadara uzunlukta dır. Duvakta süsleme bulunmamaktadır
Kaynak Kişi	Azize Başaran aile albümü	Sevgi Yalçıntaş aile albümü	Semra Bal aile albümü	Azize Başaran aile albümü	Salise Çırtan aile albümü	

Tablo 3 incelendiğinde, 1970-1980 yıllarında kullanılan gelinliklerin ve gelin başı süslemelerinin çoğunlukla beyaz renkte olduğu görülmektedir. Baş tanzimlerinde satenden hazırlanmış büyük ve küçük çiçeklerden oluşturulmuş taçlarla, estetik bir görünüm sağlamıştır. Taçlar başın sağına yerleştirildiği gibi simetrik olarak başın ortasına da yerleştirilmiştir. Bu dönemde gelinlerin saçlarının doğal renklerde olduğu ve saç uzunluklarının değişik boyutlarda dalgalı ya da düz şekillendirilerek serbest bırakıldığı gibi topuz yapılarak toplandığı da gözlenmiştir. Önceki dönemde genellikle kullanılan tek kat şifon duvaklar artık iki kat tül den yapılmış duvaklar olarak değişerek, duvak boyu, bel, diz veya kalçada bitmektedir. İncelenen gelin başları duvak süslemelerinde, sutaşının (fotoğraf 10) duvak kenarlarında kullanıldığı belirlenmiştir.

1970'ler dünyada ve Türkiye'de, siyasi ve kültürel hareketlerin hız kazandığı bir dönemdir. Kadın okurlar için dergiler (Demokrat Kadın, Kadının Sesi, Hayat, Ses, Kadınca) çıkmaya başlamıştır. Her genç kız için önemli olan gelinlikler ve gelin başı süslemeleri, dergilerde konu olarak yer almış ve ünlülerin gelinlikleri, gelinlik modası hem dergi kapaklarını hem içeriklerinde yer almıştır (Özbey, 2014: 102).

1970'li yıllarda Avrupa da hippy, bohem diğer adıyla çiçek çocuklar modası devam ederken Anadolu'nun küçük bir yerleşim yeri olan Şebinkarahisar'da fotoğraf 13'de de görüldüğü gibi azda olsa etkilerinin görüldüğü, gelin başı süslemelerine aktarıldığı düşünülmektedir.

Tablo 4. 1980-1990 yılları arasında gelin başı tanzimlerindeki tasarım, biçimsel yapı ve estetik özellikleri

Yıllar (1980-1990)	1980 (Fotoğraf 15)	1983 (Fotoğraf 16)	1986 (Fotoğraf 17)	1988 (Fotoğraf 18)
Malzeme/Kumaş	Şifon Saten	Tül Saten	Tül İnci boncuk	Tül Saten
Renk	Beyaz gelinlik ve beyaz duvak	Beyaz gelinlik ve beyaz duvak	Beyaz gelinlik ve beyaz duvak	Beyaz gelinlik Beyaz duvak ve beyaz şapka
Tasarım	Saç Formu	Saçlar geriye doğru toplanarak biçimlendirilmiş ve sağdan sola doğru alında perçem bırakılmıştır.	Saçlar geriye doğru biçimlendirilerek ensede toplanmıştır.	Başın arkasında yüksek topuz (gelin topuzu), başın iki tarafında ve alnın solunda serbest bırakılmış perçem
	Baş Tanzimi	Başın üstüne satenden büyük bir çiçek ile hazırlanmış taç başın sağ tarafına yerleştirilmiş, tacın arkasına yere kadar uzanan duvak takılmış	Başın üstüne satenden büyük çiçekler ile hazırlanmış üst kısmı yüksek kenarlara doğru incelen taç simetrik yerleştirilmiş	Baş satenden yapılmış kenarları dantelden bone ile kapatılmıştır. Üzerine kenarları firfırlı, dantellerle süslenmiş saten şapka yerleştirilmiş.
	Duvak	Tacın arkasından iki kat şifondan duvak tutturulmuştur. İlk kat yere kadar uzanmaktadır. İkinci kat sırta bitmektedir. Duvakta süsleme bulunmamaktadır	Tacın arkasından iki kat tül den duvak tutturulmuştur. İlk kat diz ile ayak bileği arasında bitmektedir. İkinci katı omuzda bitirilmiştir. Kurdeleden duvak kenarlarına süsleme yapılmıştır.	Tacın ve saç topuzunun altından iki kat tül duvak tutturulmuştur. İlk katı kalça hizasında, ikinci katı sırt hizasında bitmektedir. Duvakta süsleme bulunmamaktadır
Kaynak Kişi	Nafiye Şentürk aile albümü	Selime Ünlü aile albümü	Azize Başaran aile albümü	Aynur Aygün aile albümü

Tablo 4 incelendiğinde, 1980-1990 yılları arasında kullanılan gelinin düğün günü giydiği gelinliklerin beyaz renkte olduğu dikkat çekmektedir. Baş tanzimlerinde farklı malzemeler kullanılarak oluşturulan çiçek temalı aksesuarlar başın muhtelif bölgelerine simetrik veya asimetrik olarak yerleştirilerek estetik değeri yüksek zarif bir görünümün oluşturulması sağlamıştır. Bu dönemde, önceki dönemlerde kullanılmamış olan başı örtmek için kullanılan bone dikkat çekmektedir. Aynı zamanda gelin başı süslemesinde kullanılmış olan şapka da (fotoğraf 18) önemli bir ayrıntı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kullanılan duvaklar, önceki dönemde olduğu gibi genellikle iki kat tül den veya şifondan oluşturulmuştur. Duvak boylarının ayak bileklerine kadar uzadığı ve duvak kenarlarına süslemeler yapılması da dönemin gelin başı süslemelerinde dikkati çeken değişikliklerdir.

Bu dönemde Türkiye siyasi olarak çalkantılı bir dönemdedir. İnsanların yorgun olduğu, kendilerini politik ve gerçek olandan soyutlayarak korumaya aldığı bir dönemi simgelemiştir. 1980 askeri darbesi ile “Kamuda Kılık Kıyafet Kanunu” düzenlenmiş ve kadınların başlarının daima açık olması maddesi eklenmiştir. Şebinkarahisar’da bu dönemde incelenen gelin başı

süslemelerinden sadece bir tanesinde fotoğraf 18’de görüleceği üzere başörtülü gelin başı kullanılmıştır. Fakat bununla birlikte kadınlar artık iş hayatında boy göstermeye başlamıştır. Televizyonun yaygınlaştığı ve özel televizyon kanallarının çoğaldığı bu dönemde kadınlar için modayı takip etmek kolaylaşmıştır (Ertürk, 2013: 24).

1980’ler modası farklı özellikleri ve kalıcı etkisiyle hafızalarda yer edinmiştir. 80’ler estetik algıların zayıfladığı, uyum ve dengenin değiştiği, renklerin karmaşaya dönüştüğü yıllar olarak anılmaktadır. Yani 80’li yıllar güzel olanın yerini abartıya bıraktığı yıllar olarak da tanımlanabilmektedir (<http://www.giyimvemoda.com/moda-dunyasi/1980li-yillarda-moda/321>, 02.03.2018). 1980’lerde gelinliklerde abartıdan nasibini almıştır. Gelinliklerle beraber gelin başı süslemeleri de önceki döneme göre daha abartılı ve gösterişli hale gelmiştir. Bu dönemde gençler arasında, film ve müzik dünyasının getirişiyle aslanbaş diye tabir edilen kat kat halde ya da permalıdır aynı zamanda perçemlerde popülerlik kazanmıştır. Dallas dizisi 80’lerin modasını yansıtmış, ayrıca Madonna için yaratılan imaj 80’ler modasını yönlendirmiştir. Bu dönemde Punk akımı da Avrupa’da başlamıştır. Punk akımı, ifade özgürlüğü hareketi ve isyanı olarak çıkmıştır. Her türlü abartı ve karmaşa mevcuttur.

Şapka kullanımı Türkiye’de Şapka Devrimi’yle birlikte başlamıştır. Şapka Devrimi, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasının ardından, halkın kılık ve kıyafetinin düzenlenerek batı ülkelerindeki normlara uygun hale getirilmesi için 1925 yılında yapılan kanuni düzenlemedir. Mustafa Kemal Atatürk, fotr şapkayı kullanarak halka örnek olan isimler arasındadır. Türkiye Cumhuriyeti’nin 9. Cumhurbaşkanı olan ve “baba” lakabıyla bilinen Süleyman Demirel de fotr şapkayı sıkça kullanan isimlerdendir. Küt ve fotr şapkalarda halk içinde yaygınlaşmıştır. Şapkanın gelinliklerde kullanımı çok fazla olmasa da Anadolu’nun küçük bir yerleşim yeri olan Şebinkarahisar’da başörtüsü ile birlikte kullanımı özellikle dikkat çekicidir.

Tablo 5. 1990-2000 yılları arasında gelin başı tanzimlerindeki tasarım, biçimsel yapı ve estetik özellikleri

Görseller					
Yıllar (1990-2000)		1990 (Fotoğraf 19)	1990 (Fotoğraf 20)	1992 (Fotoğraf 21)	1998 (Fotoğraf 22)
Malzeme/Kumaş		Tül İnci boncuk	İpek şifon Saten	Tül Saten İnci boncuk	İpek şifon Saten Gelin teli
Renk		Beyaz gelinlik ve beyaz duvak	Beyaz gelinlik ve beyaz duvak	Beyaz gelinlik ve beyaz duvak	Beyaz gelinlik Beyaz duvak ve gümüş gelin teli
Tasarım	Saç Formu	Saç geriye doğru kabartılarak	Başın arkasında yüksek topuz	Saçlar saten başörtüsü ile	Saçlar sağa ve sola doğru ortadan

		toplanmıştır ve başın arkasından ve yanlardan perçemler bırakılmıştır.	(gelin topuzu), başın iki tarafından ve alında serbest bırakılmış perçem	kapatılmıştır.	ayrılarak taranmış ve dalgalı biçimlendirilen saçlar omuzlara doğru serbest bırakılmıştır.
	Baş Tanzimi	Başın üstüne inci boncuklardan oluşturulmuş çiçeksiz ince dal detaylı taç tanzim edilmiştir. Alına dantelden bant bağlanmıştır.	Başın üstüne satenden yapılmış küçük çiçekler ile hazırlanmış üst kısmı yüksek kenarlara doğru incelen taç simetrik yerleştirilmiş, tacın arkasına kalçaya kadar uzanan duvak takılmıştır.	Baş satenden yapılmış başörtüsü ile boynu da kapatacak şekilde drapelerle hareketlendirilerek kapatılmıştır. Başörtüsünün arkasından tutturulan duvağın sağ ve sol tarafına inci boncuklardan yapılmış dallar tanzim edilmiştir.	Başın üstüne satenden yapılmış büyük çiçekler ile hazırlanmış üst kısmı yüksek kenarlara doğru incelen taç simetrik yerleştirilmiş, tacın her iki kenarına oldukça kalın hazırlanan gelin teli göğse kadar uzundur, tacın arkasına ayak bileğine kadar uzun duvak takılmıştır.
	Duvak	Toplanmış saçın altından tül den kat kat ve firfırlı hazırlanmış duvak tutturulmuştur. Duvak bele kadar uzundur.	Tacın arkasından kalçaya kadar uzun bir kat şifondan duvak tutturulmuştur	Başörtüsünün arkasına başın ortasından bağlı duvak tek kattır ve bele kadar uzundur.	Tacın arkasından ayak bileğine kadar uzun bir kat şifondan duvak tutturulmuş
Kaynak		Azize Başaran aile albümü	Şahinde Yılandı aile albümü	Günay Yılandı aile albümü	Ayten Gürler aile albümü

Tablo 5 incelendiğinde, 1990-2000 yılları arasında araştırma kapsamına alınan tüm gelinlikler ve gelin başı süslemelerinin beyaz olduğu gözlenmiştir. Baş tanzimlerinde inci boncuklardan hazırlanmış çiçek dalları veya satenden oluşturulmuş çiçekli taçlar başın muhtelif bölgelerine simetrik veya asimetrik olarak yerleştirilmiştir. Gelinlerin saçlarının doğal renklerde olduğu ve dikkat çekici hale getirilmek için kabartıldığı (fotoğraf 19-20) belirlenmiştir. Araştırma kapsamına alınmış olan gelin başı süslemelerinde en son 1949 yılında kullanıldığı belirlenmiş olan gelin telinin 1998 yılına ait gelin başı süslemesinde de (fotoğraf 22) kullanıldığı dikkati çeken önemli bir ayrıntıdır. Bu yıllarda her gelinlikte kullanılan ve başın arka kısmından kullanılmış olan aksesuara tutturularak tanzim edilen duvaklar tül veya şifondan yapılmıştır ve duvak boyu bel, kalça ya da ayak bileğine kadar uzunluklarda değişiklik göstermiştir.

1990'ların başı 80'lerin devamı gibidir. 1990'lı yıllarda işsizliğin, savaşın, küreselleşmenin, medya ve teknolojinin gelişmesi toplumları büyük ölçüde etkilemiştir 1991'de ilk özel televizyon kanalı Türkiye'de yayına başlamış ve dönemin sonuna doğru birçok yerli ve yabancı kanal takip edilebiliyordu. Yerli/yabancı diziler ve sinema sektörü gitgide yaygınlaşmış ve moda trendlerini takip etmek önceki dönemlere göre çok fazla çaba gerektirmemeye başlamıştır. Özbey'in (2014) gelinliklerin değişimi ile ilgili yapmış olduğu araştırmasında "Magazin programlarında ünlülerin yaşamları ve giydikleri incelenerek modaya uygunluğu tartışılmaya başlamıştır" şeklindeki ifadesi durumu desteklemektedir. Dönemin sonuna doğru artık televizyon neredeyse her evde bulunmaya başlamış ve doğal olarak moda trendlerini takip etmek istemsiz bir hal almıştır. 1980'lerin sonlarına doğru

Madonna'nın ortaya çıkmasıyla, giyimi ve kabarık saç modeli gençler tarafından takip edilmeye başlamıştır. Fotoğraf 19'da da görüldüğü üzere modanın etkilerinin Şebinkarahisarlı genç kızlar üzerinde de yansımaları dikkat çekmektedir.

Tablo 6. 2000-2005 yılları arasında gelin başı tanzimlerindeki tasarım, biçimsel yapı ve estetik özellikleri

Görseller					
Yıllar (2000-2005)		2001 (Fotoğraf 23)	2003 (Fotoğraf 24)	2004 (Fotoğraf 25)	2005 (Fotoğraf 26)
Malzeme/Kumaş		Tül	Tül Saten	İpek şifon Saten Parlak taşlar	Şifon Parlak taşlar
Renk		Beyaz gelinlik ve beyaz duvak	Beyaz gelinlik ve beyaz duvak	Beyaz gelinlik ve beyaz duvak	Beyaz gelinlik ve beyaz duvak
Tasarım	Saç Formu	Başın arkasında yüksek topuz (gelin topuzu), başın iki tarafından ve altında serbest bırakılmış perçem	Baş satenden yapılmış başörtüsü ile kapatılmıştır.	Baş satenden yapılmış başörtüsü ile kapatılmıştır.	Başın arkasında yüksek topuz (gelin topuzu),
	Baş Tanzimi	Başın üstünde topuz etrafına duvak tutturulmuştur.	Başörtüsünün üzerine satenden hazırlanmış çiçekler bulunan dantel bir saç bandı simetrik yerleştirilmiştir. Başörtüsünün arkasından duvak tutturulmuştur.	Baş, satenden yapılmış taş ve çiçeklerle bezenmiş başörtüsü ile boynu da kapatacak şekilde drapelerle hareketlendirilerek kapatılmıştır. Başörtüsünün arkasından duvak tutturulmuştur.	Topuz detayının altından başlayan duvak diz hizasına kadar devam etmektedir.

	Duvak	Saç topuzunun altından kalçaya kadar uzunlukta, iki kat tül duvak tutturulmuştur. Duvakta süsleme bulunmamaktadır	Başörtüsünün arkasından iki kat tül duvak kalçaya kadar uzunlukta tutturulmuştur. Duvakta süsleme bulunmamaktadır	Başörtüsünün arkasından dize kadar uzun şifon duvak tutturulmuştur. Duvak kenarları kalın gipür ile çevrilmiştir.	Saç topuzunun altından dize kadar uzunlukta, bir kat şifon duvak tutturulmuştur. Duvak kenarları gipür ile çevrilmiş ve gipürlerin üstü parlak taşlara süslenmiştir.
Kaynak		Şahinde Yılandı aile albümü	Duygu Çiftçi aile albümü	Şahinde Yılandı aile albümü	

Tablo 6 incelendiğinde, 2000-2005 yılları arasında kullanılan gelinin düğün günü giydiği gelinlik ve gelin başı süslemelerinin beyaz renkte olduğu dikkat çekmektedir. Baş tanzimlerinde kapalı gelinlerin saten başörtülerini tercih ettiği ve açık gelinlerin ise çok abartılı olmayan aksesuarsız sade baş tanzimleri kullandığı belirlenmiştir. Gelinlerin saçlarının doğal renklerde olduğu gözlenmiştir. Duvaklar şifon veya tül olarak değişebilmektedir. Duvak boyu önceki dönemle benzerlik göstererek uzundur, kalça ve diz hizasında tercih edilmiştir. Duvak uçlarının dantel/ gipür ve parlak taşlarla süslenmesi dikkati çekmektedir. Başörtülü gelinliklerin (fotoğraf 24-25) yaygınlaştığı söylenebilmektedir.

1982 kıyafet genelgesine göre yasaklanan başörtüsüne, daha sonraki siyasi gelişmeler ve değişimler eklenmiş, 2002 de ilk başörtülü Başbakan eşi ve 2007 de ilk başörtülü Cumhurbaşkanı eşinin olmasıyla da, resmi olmasa da yumuşama ve serbestlik getirmiştir (<http://turksolu.com.tr/173/alptekin173.htm>, 02.03.2018). Şebinkarahisar’da da bu dönemde incelenmiş olan gelin başı süslemelerinde başörtüsünün değişik şekillerde tercih edildiği gözlenmiştir. Türk kadınının kırsal alanda görünürlüğünün artması, başörtüsü ile ilgili politik sorunların giderilmesi gibi nedenlerle başörtüsünün gelin başı tanzimlerinde de etkili olarak gündeme geldiği ve kullanıldığı gözlenmiştir.

Bu yıllarda, insanlar rahatlığı, şıklığı, kullanılabilir ve giyilebilirliği estetikle yorumlayan moda anlayışına ve moda akımlarına ilgi göstermişlerdir. Artık insanların tek tip giyinmediği, moda algısının değiştiği yıllardır. Önceki dönemlere göre İnsanlar özgür iradelerine göre istediği her şeyi giymektedir. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve modayı takip etme durumu iyice kolaylaşmıştır.

4. SONUÇ

Tarihi itibariyle bulunduğu coğrafyada önemli bir merkez olarak konumlanmış ve vilayetlik yapmış olan Şebinkarahisar’da 1940-2005 yılları arasında gelinler tarafından tercih edilen gelin başı süslemelerinin incelendiği bu çalışmada, Şebinkarahisar’ın Anadolu’nun küçük ve yerleşim merkezine uzak olan bir ilçesi olmasına rağmen, incelenen dönemlerinin moda trendlerinden, sosyal, kültürel, politik ve ekonomik olaylarından ciddi derece etkilendiği görülmektedir. Koç ve dğr.lerinin 2013 yılında yapmış oldukları “Şebinkarahisar’ın Benzersiz Bir Halk Giysisi: Fingo” araştırmasında da bahsedilen Fingo geleneksel giysisi, geçmiş dönemlerdeki kadar olmasa da gelinler tarafından düğünlerinde giyilmekte aynı zamanda bu geleneksel giysi ile birlikte batı modasını yansıtan inceleme kapsamına alınmış gelinliklerde daha yoğunlukta tercih edilmektedir.

Gelin başı süslemelerinin 1940-1950 yılları arasında, henüz geleneksel yapının da sürdürüldüğü dönemler olması ile daha sade olduğu dikkat çekmektedir. Gelin başı tanzimleri, saç formları da gelinliklerde olduğu gibi abartısız fakat dikkat çekicidir. Gelin başı süslemelerinde, 1950'lere kadar daha çok tek kat, omuzlarda biten ipek şifon duvak kullanıldığı ve başın değişik yerlerinde değişik uzunluklarda Türk kültüründe önemli bir yeri olan gelin teli kullanıldığı gözlenmiştir. Osmanlı döneminde kullanılmış olan gelin teli, yüzyılın başından ortalarına kadar gelinler tarafından kullanılmıştır. Şebinkarahisar'da inceleme kapsamına alınmış olan gelin başı süslemelerinde 1950 yılına kadar gelin telinin kullanıldığı belirlenmiştir.

1950-1970 yılları arasında gelinin düğün günü giydiği gelinliklerin beyaz renk hazırlandığı ve abartısız, oldukça sade modeller tercih edildiği gözlenmiştir. Baş tanzimlerinde genellikle duvak kullanıldığı ve bazı baş süslemelerinde taca bağlı çiçek sarkıtları ile estetik bir görünüm sağlandığı dikkat çekmektedir. Gelinlerin saçlarının doğal renklerde olduğu ve mümkün oldukça abartıdan uzak doğal bir şekilde bırakılarak düzenlendiği belirlenmiştir. Duvaklarda herhangi bir süsleme özelliği bulunmadığı gözlemlenmiştir. Daha önceki dönemde gelin başı süslemelerinde kullanılan gelin telinin 1950-1970 yıllarında kullanılmadığı, gelin telinin artık el çiçeğinde kullanıldığı gözlenmiştir.

1970-1980 yıllarında kullanılan gelinliklerin ve gelin başı süslemelerinin çoğunlukla beyaz renkte olduğu görülmektedir. Baş tanzimlerinde satenden hazırlanmış büyük ve küçük çiçeklerden oluşturulmuş taçlarla, estetik bir görünüm sağlamıştır. Önceki dönemde genellikle kullanılan tek kat şifon duvaklar artık iki kat tülден yapılmış duvaklar olarak değişerek, duvak boyu, bel, diz veya kalçada bitmektedir.

1980-1990 yılları arasında kullanılan gelinin düğün günü giydiği gelinliklerin beyaz renkte olduğu dikkat çekmektedir. Bu dönemde, önceki dönemlerde kullanılmamış olan başı örtmek için kullanılan bone dikkat çekmektedir. Aynı zamanda gelin başı süslemesinde kullanılmış olan şapka da önemli bir ayrıntı olarak karşımıza çıkmıştır. Kullanılan duvaklar, önceki dönemde olduğu gibi genellikle iki kat tülден veya şifondan oluşturulmuştur. Duvak boylarının uzadığı ve duvak kenarlarına süslemeler yapılması da dönemin gelin başı süslemelerinde dikkati çeken değişikliklerdir. Gelin telinin bu dönemde baş süslemesi yerine el çiçeğinde kullanıldığı gözlenmiştir.

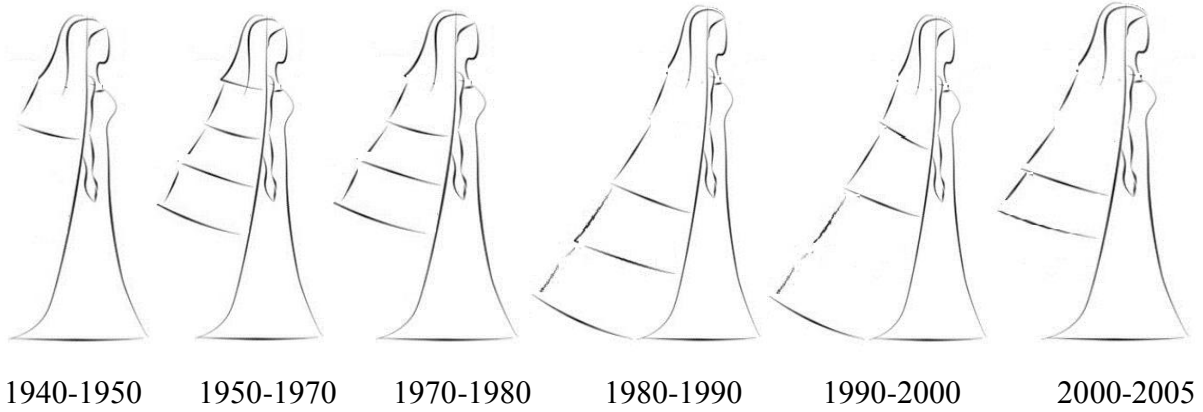
1990-2000 yılları arasında araştırma kapsamına alınan tüm gelinlikler ve gelin başı süslemelerinin beyaz olduğu gözlenmiştir. Baş tanzimlerinde farklı malzemelerden oluşturulmuş aksesuar kullanılmıştır. Önceki dönemlerde çok fazla kullanılmadığı belirlenen gelin teli, 1998 yılına ait (fotoğraf 22) bir gelin başı süslemesinde karşımıza çıkmıştır. Bu yıllarda her gelinlikte duvak kullanılmıştır.

2000-20005 yıllarında Şebinkarahisar'da inceleme kapsamına alınan gelin başı süslemelerinin başı açık ve kapalı için farklı özellikleri bulunmaktadır. Başı açık olan gelinlerin topuzu ve sade baş süslemelerini ve duvakları tercih ettiği, başörtülü gelinlerin, baş süslemelerini daha gösterişli yaptığı gözlenmiştir. Bu döneme kadar neredeyse her gelinlikte kullanılan ve başın arka, sağ veya sol kısmına tanzim edilen taçlar kullanılmamıştır. Önceki dönemde kullanım yeri değişen gelin teli, 2000'lere gelindiğinde artık el çiçeğinde de tercih edilmediği dikkati

çekmektedir.

Gelinleri diğer insanlardan ayıran en önemli baş süslemesi duvaktır. Duvak tarihi, gelinlikten daha öncelere dayanmaktadır. Duvaklar günümüz gelinlerinde baş süslemesi olarak kullanılıyorsa da, önceki dönemlerde geleneksel ve kültürel olarak duvağa farklı anlamlar yüklendiği gerçeğini değiştirmemektedir. Şebinkarahisar’da 1940-2005 yılları arasında araştırma kapsamına alınmış olan gelin başı süslemelerinde kullanılan duvakların boylarında gözlemlenen değişim şekil-1 de gösterildiği gibi olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 1: Duvak boylarının tarihsel süreç içerisinde değişimi (Çiz. L. Kaya Durmaz).

1940-1950 yıllarında bel hizasında, 1950-1970 yılları arasında omuz, bel, kalça ve diz hizasında, 1970-1980 yılları arasında bel, kalça ve diz hizasında, 1980-1990 yıllarında kalça diz ve ayak bileğine kadar uzunlukta, 1990-2000 yıllarında bel, kalça ve ayak bileğine kadar uzunlukta, 2000-2005 yılları arasında ise kalça ve diz hizasına kadar uzunlukta duvaklar kullanılmıştır.

Küreselleşen dünyada özellikle teknolojik gelişmelerle yaygınlaşması kolaylaşan moda trendlerinin, kırsal kesimlerde biraz daha yavaş ilerlediği görüşüne karşı, Şebinkarahisar, her ne kadar küçük, merkeze ulaşımı zor bir ilçe olsa da, batı modasından önemli derecede etkilendiği görülmektedir. Şebinkarahisarlı gelinler, geleneksel gelinlikler ve süslemeleri yerine, dünyanın büyük bir bölümünde olduğu gibi batı kültürünü dönemleri içinde takip etmiş ve uygulamıştır. Güncel moda göre bazı farklılıklarla biçim değiştirmesine rağmen eski zamanlarda kullanılan “Fingo” yerini beyaz gelinliklere bırakmıştır.

Türkiye’de Batı modasının yaygınlaşmasını sağlayan birçok unsur bulunmaktadır. Batılılaşma, göçler, kitle iletişim araçları ve güzellik yarışmaları, şapka ve kıyafet inkılabı bu unsurlardan bazılarıdır. Şebinkarahisar’da araştırma kapsamına alınan gelin başı tanzimlerinde ki değişimlerin bu unsurlardan en çok, sosyal, kültürel ve politik olaylarla birlikte teknolojik gelişmelere bağlı kitle iletişim araçlarının etkisi olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Anonim, (2011), Avrupa Birliği Kadın İstihdamı Desteklemesi Hibe Programı “Kadınlar Üretimde Proje Kitabı”, Giresun/Şebinkarahisar.

Aydemir, A. (2013), Türk Dünyasında Bazı Düğün Terimleri Ve ‘Al Duvak’ Geleneği Üzerine, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/9, Ankara.

Bulmuş, E., Bedük, S., (2013), Denizli İli Çardak İlçesi Söğüt Köyü Gelin Entarileri, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 16.

Ertürk, N., (2013), Moda Tarihi, Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri, Eskişehir.

Gümüş, Ü., (1996). Gelinlik Hakkında Bilgi, Konfeksiyon Teknik Dergisi, Sayı 29, İstanbul.

Koç, F., Koca, E., (2016), “Halk Giyim Kuşamının Yok Olmasına İlişkin Nedenler ve Koruma Altına Alınması Gerekliliğinin 5N1K Yöntemi İle Analizi, TURKISH STUDIES -, (Prof. Dr. Hayati Akyol Armağanı), 11/2 , 755-778.

Koç, F., Koca, E., Vural, T., (2015), “Türk Kültüründe Gelin ve Damat (Güvey) Giyimi”, Evlilik; Aile Yazıları /8, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı / Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Editör: Saim Sakaoğlu, Mehmet Akça, Pervin Ergun, s:93-122. ISBN:978-605-4628-86-5.

Koç, F., Koca, E., Kaya Durmaz, L., (2013), Giresun – Şebinkarahisar’ın Benzersiz Bir Halk Giysisi “Fingo”, II. Yöresel Ürünler Sempozyumu ve Uluslararası Kültür/Sanat Etkinlikleri Bildiriler Kitabı Akdeniz Üniversitesi, 14-17 Kasım, Antalya, 47-56.

Koca, E., Koç, F., (2010), “Güzellik Yarışmalarının Türkiye’deki Moda Bilincinin Oluşumuna Etkileri”, Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi Online Thematic Journal Of Turkic Studies, “Kültür Tarihimizde Yarış”, Yıl 2, Sayı 1, 262-288.

Koç, F., Koca, E., (2009), “Geleneksel Giysi Tarzlarının Değişimi ve Türk Modasının Oluşumunda İstanbul”, 7. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, 5-10 Ekim, Ankara, 2167-2204

Önder, S., (2017), Türkiye’de Gelinlik Tasarımı Ve Aksesuarlarının Kültürlerarası Gösterdiği Farklılıklar Üzerine Bir inceleme, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özbey, H.K., (2014), 20. Yüzyılda Türkiye’de Gelinliğin Değişimi ve Etkileyen Nedenler, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, İstanbul.

Özel, M., (1992), Folklorik Türk Kıyafetleri, Tüpraş Yayınları, Ankara.

Özdemir, A., Özhan, H., (1982), İlçe Oluşunun 50.Yılında Şebinkarahisar, Tekışık Matbaası, Ankara.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 69 Eylül – Ekim 2018

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Şenol, N., (2014), Giresun İli Gelin Giysilerinin Değişim Süreci Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Giyim Endüstrisi ve Moda Tasarımı Anabilim Dalı, Ankara.

Tomlison, J., (2004), Küreselleşme ve Kültür, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Yalsızuçanlar, S., (2009), Dede Korkut Kitabı, Lacivert Yayıncılık, İstanbul.

İnternet Kaynakları

URL1: <http://www.giyimvemoda.com/moda-dunyasi/1980li-yillarda-moda/321>

URL 2: <http://turksolu.com.tr/173/alptekin173.htm>

Sözlü Kaynaklar

1. Azize Başaran/ Şebinkarahisar/ 1932/ İlkokul/ Ev hanımı
2. Selime Ünlü / Şebinkarahisar / 1961/ İlkokul / Ev Hanımı
3. Şahinde Yıllancı / Şebinkarahisar / 1977 / İlkokul / Ev Hanımı
4. Günay Yıllancı / Şebinkarahisar / 1962 / Ortaokul/ Ev Hanımı
5. Ayten Gürler/ Şebinkarahisar/ 1970/ Ortaokul/ Ev Hanımı
6. Duygu Çiftçi/ Şebinkarahisar/ 1983/ Lise/ Ev hanımı
7. Nafiye Şentürk / Şebinkarahisar/ 1961/ İlkokul/ Ev hanımı
8. Sevgi Yalçıntaş / Şebinkarahisar/ 1950/ Ortaokul/ Ev hanımı
9. Sevim Aydınlı/ Şebinkarahisar/ 1940/ İlkokul/ Ev hanımı
10. Semra Bal/ Şebinkarahisar/ 1955/ İlkokul/ Ev hanımı
11. Salise Çırtan/ Şebinkarahisar/ 1962/ İlkokul/ Ev hanımı